

MERDEKA

ÖSTTIMOR

Nr 77 - oktober 2019

Information

Timor i normalitetens tid - reiseskildring med historiske tilbakeblikk

Den offisiella festen på kvällen den 30 augusti 2019. Foto: Jörg Meier

Tiden flyr. Det har allerede gått en hel måned siden jeg returnerte fra Øst-Timor, der jeg deltok i en solidaritets-

konferanse og festlighetene om 20 år-sdagen for folkeavstemningen som førte til landets uavhengighet, 30. August 1999. Etter de intense 1990-åra hadde jeg sist vært på Timor som valgobservatør ved valget i 2001. Tiden flyr og endringene på uavhengige Timor-Leste har vært enorme.

De intense 1990-årene

Første kontakt med saken var da jeg flyttet til Norge i 1987 men jeg ble koblet til

Fortsättning på sidan 3

**Nyheter från Östtimor,
Västpapua, Aceh och Indonesien**

Innehåll

Timor i normalitetens tid- en reiseskildring med historiske tilbakeblikk	1
Redaktören har ordet	2
Östtimoresiska flyktingar i Västtimor—utan någonstans att ta sig till	6
Medlemsmöte	7
Plundring av Östtimors oljerikedomar	8
Havsgränsavtalet ratificerat	9
Paradiset som aldrig fick en chans	10
Forskning i Papua Nya Guinea	12
Gudmund Jannisa: Timor-Leste in the world. BC to Independence	13
Sverige och Finland intresserade av att investera i Aceh	14
Indonesien ska bygga ny huvudstad	14
Indonesiens nya anti-korruptionslag och brottsbalk	15

Redaktören har ordet

Detta nummer består till stor del av Yiannis Tavridis reportage från firandet av 20-årsdagen av folkomröstningen om Östtimors status som hölls den 30 augusti 1999. Yiannis representerade den norska solidaritetsrörelsen som under året har samarbetat med Östtimorkommittén. Reportaget ger inte bara en bild av hur firandet gick till utan också vad som kännetecknar samhället och det på ett mer positivt sätt än många andra skildringar. Förutom Yiannis artikel är artikeln om ratificeringen av havsgränsavtalet med Australien i Timor-havet den 30 augusti den mesta aktuella i numret. Förhoppningsvis får avtalet positiva konsekvenser för Östtimors ekonomi.

"Plundring av Östtimors oljerikedomar" är ingen munter läsning om en minoritets exploatering av naturresurser som dock inte är något unikt för önationen. Ytterligare en artikel med ett dystert innehåll är den om östtimoresiska flyktingars liv i Västtimor dit många flydde efter kaoset i samband med folkomröstningen 1999, varav alla inte har återvänt. Till innehållet om Östtimor hör också en recension av en nyutkommen bok

om Östtimors historia som till stor del handlar om den indonesiska ockupationen 1975-1999, men som också går igenom öns koloniala historia.

Innehållet i övrigt handlar mest om Västpapua, till stor del en i Syre Global tidigare publicerad artikel om hur området blev indonesiskt 1969 och vad som kännetecknat läget där sedan dess. En ny uppgift som lyfts fram är att framväxten av sociala medier gjort det svårare att dölja händelseutvecklingen, men än så länge finns det ingenting som tyder på att något har förändrats i området. I Indonesien har protester nyligen ägt rum mot förslagen till en ny lag mot korruption, eftersom den nya lagen anses försvaga regeringens nya kommission mot korruption. Framlagda förslag till förändringar av brottsbalken antas begränsa den politiska friheten. Vi skriver också om att Indonesien ska bygga en ny huvudstad, som ska bli ett administrativt centrum, och att såväl Sverige som Finland har uttryckt intresse för att investera i Aceh.

Merdeka & ÖsttimorInformation**Ansvarig utgivare:**

Gabriel Jonsson

Redaktör:

Gabriel Jonsson

Redaktionsadress:

Gabriel Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
redaktor@osttimorkommitten.se
Tel 08-33 62 47

Layout:

Östtimorkommittén

Adresser:

Föreningen ett Fritt Papua
c/o Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
Plusgiro 4 19 12 84-1

Östtimorkommittén
c/o Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr

169 67 SOLNA
Plusgiro 1 81 92-5

ISSN Nr: 1402-2559**Lösnummer 20 kronor**

Östtimorkommittén
Wiboms v 12, 2 tr, c/o Pollák
171 60 SOLNA, tel 08-27 24 27
pren@osttimorkommitten.se

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.

Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.

Fortsättning från sidan 1

solidaritetsbevegelsen i sommer 1990, etter besøk i TAPOL i London. I 1991 kontaktet jeg Östtimorkomiteen og besøkte kontorene deres i Stockholm; tilgangen til kritisk informasjon gjennom Sverige har siden vært konstant. Jeg ble aktiv i studentorganisasjonen **SAIH** (*Studenternes og Akademikernes Internasjonale Hjelpesfond*) nettopp for å fremme Timor saken så etablerte jeg kontakt med professor **Lars Vikør** som var- og er fortsatt Indonesia-kjenner. Parallelt fremmet en støttegruppe i Bergen José Ramos-Horta som kandidat for Raftostiftelsens menneskerettighetspris, noe han fikk i 1993. **Ronny Hansen** som var en driftig aktivist for Vest-Sahara ble raskt en del av den indre kjernen i SAIH som jobbet hardt for å fremme Øst-Timors sak sammen CNRM/CNRT og selve Horta. Det desidert viktigste bidraget av det norske miljøet har vært informasjons-kampanjene til støtte for Biskop Belos kandidatur for **Nobels fredspris** og den endelige seier i 1996, da både biskop Belo og José Ramos Horta gjestet Oslo som fredsprisvinnere. I løpet av 1990 åra har komiteen i Stockholm samarbeidet og støttet SAIH og den har kontinuerlig vært en kilde til inspirasjon og formidler av gode nettverk. Gjennom komiteen fikk vi invitere den svensk-engelske journalisten Max Stahl til Noreg i 1994 og mange ganger senere. Max, som hadde filmet Santa-Cruz massakren, ble i Oslo for å lage en dokumentar om biskop Belo og ble etterhvert en familievenn.

Etters Nobels fredspris i 1997 ble Oslo-gruppen utvidet og het **SUØTI** (*Samarbeidsutvalget for Øst-Timor og Indonesia*) så i februar 1999 søkte vi om støtte til et observatørprosjekt av norsk Utenriksdepartement. Professor Vikør, Ronny Hansen og jeg valgte ut flere norske observatører og koblet oss til det internasjonale **IFET-OP** (*International Federation for East Timor-Observer Project*). Hansen og Vikør ble korttidsobservatører i Dili og Suai mens jeg ble for det meste i Dili og koordinerte logistikken for hele IFET prosjektet og de norske observatørene. Etter urolighetene brøt ut evakuerte vi de fleste observatører mens en liten gruppe ble igjen i Dili til den 6. og 7. september – da australske Hercules fly evakuerte oss og UN personell til Darwin i Australia.

Den eneste svenske jeg møtte i løpet av de dramatiske måneder i Timor var nettopp Max Stahl; i juli 1999 hadde Max og jeg reist med barna våre på ferie i Grekland så dro vi hver for oss til Øst-Timor for den planlagt folkeavstemningen. Den 5 september traff jeg Max på hotel Turismo (som var allerede angrepet og delvis nedbrent av indonesiske soldater) og jeg kjørte han til UN-komplekset og slik fikk han bli i Timor og rapporterte

lengre enn de aller fleste journalistene. Etter evakueringen til Australia valgte jeg å reise tilbake til Kupang i Vesttimor hvor jeg og noen få andre IFET observatører jobbet for å sikre øst-timoresere som var i risiko for å bli arrestert av Indonesia eller militsgrupper; vi hentet dem ut av de enorme flyktning-/ IDP leirene som var kontrollert av militsene og innkvarterte dem i private leiligheter inntil UNHCR kunne starte operasjoner på Timor; da fikk vi sende ut av Vesttimor, de fleste tilbake til Dili. Max støttet dette arbeidet økonomisk (norsk Utenriksdepartement ville ikke lenger betale for

Yiannis Tavrides, Max Stahls barn, Max Stahl (Foto: Ingrid Bucens, Stahls fru)

SUØTIs aktiviteter - de ville ha meg ut av Indonesia også) og i år ble han også min vert under mitt opphold i Dili.

Dili 2019

Ingenting av det jeg hadde erfart eller visste forberedte meg for sjokket av å lande i Dili anno 2019. Alle vi i det skandinaviske solidaritetsmiljøet har kjent til og lest mye om Timor-Lestes vei etter den formelle uavhengigheten i 2002, kriseårene 2006-2008 og vet at det siste tiåret har ført til en normalitet i landet: Parlamentsvalg avholdes regelmessig og uten spesielt mye uro eller voldshendelser så regjeringer kommer og går—til tross for uenigheter og landet blir styrt kontinuerlig. José Ramos-Horta har jo både vunnet og tapt i presidentvalg (2008-2012), så har han trukket seg noe tilbake, Biskop Belo blev misjonaer i Afrika. NGOer klager og ønsker om utvidete menneskerettigheter men de får operere ganske fritt i alle år etter uavhengighet; Yayasan HAK som arrangerte årets solidaritetskonferanse har vært kritisk mot regjeringen og publiserer kritiske rapporter om pengebruken og tilstanden til fondet som forvalter oljeinntektene (bygd på modell av det norske Pensjonsfondet).

Bildene fra den nedbrente Timor -med de mange

José Ramos-Horta, Yiannis Tavridis och Manuelpillai Soosaipillai, som har vært en sentral skikkelse i støttegruppen fra Bergen, i solidaritetskonferansen den 27 augusti 2019.

takløse husene uten noen inventar og de tomme gatene i 1999-2000 hadde likevel festet seg i hodet så det ble veldig vanskelig å gjenkjenne de stedene jeg hadde bodd eller tilbrakt mye tid i; de var nå hvitvasket og oppusset og barna lekte i gatene!

Alle sentrale departementer huses i moderne ministerbygninger, Finansdepartementets «skyskraper» dominerer bybilder. Kinas, USAs og Portugals nye ambassader imponerer og er mye større enn Indonesias; 10 etasjers Hilton hotellet rett ved beskjedne observatørhuset jeg bodde i Bairo Pite. Nattelivet er lugn og gir tilsynelatende trygghetsfølelse; borte er de voldelige kamper mellom kampgrupper – i hvert fall fra downtown Dili.

Enda viktigere var det å observere vanlige folk overalt i byen!

Borte var de militære og UN- og bistandsflokken som dominerte bysentrum for 20 år siden. Nå var det middelklasse med store biler som skapte trafikkork rundt Presidentpalasset, og nye monumenter for frigjøring og Timors helter prydet sentrale plasser.

I tillegg til mange velkledd timoresere var det åpenbart en annen stemning som rådde nå; folk smilte og var ganske avslappete, det var ingen ytre tegn til angsten og lidelsene de hadde gjennomgått for 20 år siden. Og de fleste snakket noe engelsk nå! Tetum er hovedspråket mens portugisisk henger etter engelsk og indonesisk er åpenbart i retur.

Flere av de lokale bekjente i Dili har blitt ministre, diplomater, journalister osv. Noen var interessert i å møte oss solidaritetsfolkene på besøk og slå en prat om de gamle dagene men det var tydelig at mange andre tidligere kontakter hadde blitt altfor opptatte av egen karriere og status til å dedikere tid på oss; dette er igjen ikke ulikt våre egne europeiske samfunn!

Kafeer med moderne innretning og dyre og flotte produkter er fulle av ganske rike timoresere. Det beste kafé- og aktivitetskomplekset blir drevet av en gresk

australier og heter Agora Food Studio; der serveres lokale og internasjonale retter og kaker og kaffen lages av profesjonelle baristas; prisene er på nivå med Skandinavia. Nytt kjøpesenter har man også fått, Timor Plaza og det utvides stadig.

Havna var ren, med små fritidsbåter nær det legendariske Turismo hotellet- der journalistene samles i gamle dager under konstant indonesisk overvåking. Den noe kaotiske hagen i bakgården er nå erstattet av en lukket svømmebasseng.

I stedet for politiske diskusjoner kan man nå nyte solnedgangen med en «ice-coffee» og brasiliansk bossa nova i bakgrunnen... Timoresiske brudepar fotograferer seg mens ferjer frekventerer regelmessig den kommersielle delen. Det er flere tegn til forsøk på å tiltrekke turister men der har ikke man kommet veldig langt ennå; det er ca. 70.000 ankomster årlig men det er ledige plasser i de mange nye hoteller i byen.

Lenge borte fra havna, i bakgater og mindre trafikkerte nabolag er det fortsatt mye fattigdom og tiggere fins i sentrum også (men det gjør de i våre europeiske byer også!). Resten av Timor har ikke gjennomgått den samme raske forvandlingen som i Dili men det er bygd store veier med kinesiske bistandspenger og arbeidskraft; det finnes t.o.m kinesiske tilsynstropper som vedlikeholder og «passer på» de nybygde veiene (de forbyr sykkel- og motorsykkeltrafikk – som er jo de viktigste transportmidlene for vanlige timoresere) men jeg har ikke reist mye i sør eller øst i landet så jeg kan bare sammenligne med Vesttimor. "I Vesttimor var ikke endringene så slående så Kupang forblir en bakevje (*bakvatten*) i Indonesia.

Solidaritetskonferansen

Underhållning vid solidaritetskonferansen. Foto: Yiannis Tavridis

Konferansen var mest en arena for å treffe mange av de gamle aktivistene som jobbet sammen med oss for 20 åra og mindre et faglig forum. Den var også fylt av kontraster, da noen av de sentrale skikkelsene hadde jo blitt veldig gamle – slik at vi slet med å gjenkjenne hverandre- men det var ganske mange unge timoresiske deltak-

ere som knapt var født i 1999!

Det var nyttig og forfriskende å tilbringe tid og diskutere med studentene som var veldig opptatt av tre samfunnsproblemer:

a) demokratisering, kritikken mot den ledende var til

Studenter framfor Chega!-museet i Dili, som beskriver alle lidelser som øst-timoresere har gjennomgått -spesielt under indonesisk okkupasjon
. Foto: Yiannis Tavidis.

tider hard; kun etter at Xanana dør vil vi få virkelig demokrati ... uttalte en sentral NGO arbeider. Solidaritet med Papua og indonesiske studenter var også en gjenganger i diskusjonene som pågikk.

b) Den andre utfordringen unge fremhevet var mangelen på arbeidsmuligheter og nedkjempelse av arbeidsledighet, der opposisjonen til den gamle ledergarden kom igjen til uttrykk.

c) Det tredje temaet var ganske sjarmerende da de var opptatt av historien til sin unge nasjon og spurte mye om hva vi opplevde i 1999- og tidligere når vi besøkte Øst-Timor under indonesisk okkupasjon! Diskusjonene pågikk på engelsk og de fleste var ganske dyktige.

Timors historie var tydeligvis i fokus under markeringen av folkeavstemningen og der bidro vår venn Max Stahl igjen med lanseringen av en ny dokumentarfilm om UNs rolle (som komiteen skal fremvise ved en nærmere anledning). Max jobbet utrettelig for å ha filmen ferdig dagen før markeringen, til tross for hans sviktende helse. Mottakelsen har vært overveldende og mange i publikumet både gråt og applauderte høylytt. Det var lett for meg å se at Max har en slags hans heltestatus i Timor; en av tre timoresere på gaten kjenner han igjen og hilser han med respekt. Han status blir bekreftet og forsterket gjennom hans kontinuerlige engasjement i «Centro» (CAMSTL-Centro Audiovisual Max Stahl Timor-Leste). Tilgang til de gamle

timoresiske ledere er lett og Max ser ut til å beundre og anerkjenne fullt ut bidragene deres for frigjøringen av landet.

Festen ved Tasi Tolu

Människor på väg till Tasi Tolu vid solnedgången den 30 augusti 2019. Foto: Yiannis Tavidis.

Regjeringen valgte å arrangere festen ut av byen og på samme sted som uavhengighet ble erklært og feiret for 20 år siden. Timor kjenner og tidligere observatør **Jörg Meier** som er Jakarta basert og har besøkt Timor jevnlig har bemerket at festen i år var ganske lik 10 års festen, igjen på samme sted. Hele opplegget med akkreditering,

Fyrverkeri ved 20-årsfesten i Tasi Tolu. Foto: Yiannis Tavidis.

forskjellige pass for de 500 offisielle inviterte, veisperinger og catering til alle gjester var imponerende velorganisert; likevel «glemte» organisasjonsansvarlige å invitere Max Stahl og flere av solidaritetsgjestene som hadde kommet for konferansen...noe som skapte mye skuffelse hos dem. Jeg fulgte med Max som ble fort gjenkjent og sluppet inn til VIP plass men den bitre oppstarten var tydelig hos familien. Det skal også sies at de fleste timoresere måtte følge den offisielle seremonien utenfra; sperringene til tilskuerplassene ble fjernet om kvelden da diplomater forlot arenaen og en musikkfest startet med fargerik fyrverkeri.

Inga rostiga gamla bilvrak, moderna dekorerade minibussar står för lokaltrafiken.
Yiannis Tavridis til høyre for den stolte buss-sjåføren.

Farvel Timor–Leste

Så hvordan kan alle disse erfaringene oppsummeres? Jo, Timor-Leste har blitt et normalt land i sørøst Asia, under utvikling men langt fra den minst utviklete; Dili har kommet til å ligne på Bali så mye at man får ambivalente følelser. Uskylden er borte men borte er også okkupasjonen og verste lidelsene.

Den internasjonale solidaritetsbevegelsen har jo fortsatt mange grunner til å være stolte over engasjementet vi visste i mange tiår og resultatet ble et helt nytt og

ganske normalt land. Östtimorkomiteens bistand og støtten til vår norske gruppe har ikke vært forgjeves!

Tilsammans har vi bidratt til frigjøringen av Timor-Leste! Timor med sin dynamiske unge befolkning har nå tatt skjebnen deres i egne hender. Noen finner det relevant å engasjere seg i nye prosjekter – Bergen-gruppen ser etter fornyet samarbeid innen utdanning og både Horta og Xanana har snakket varmt om det norske (men også skandinaviske engasjementet) som de skulle gjerne sett forlenget.

Takk til Östtimorkomiteen, takk Tommy og alle dere som holder flammen levende men også takk til deg Max Stahl, som har dedikert ditt liv for Timor og som du har vært en veileder og vert for meg denne gangen igjen!

Yiannis Tavridis

Yiannis Tavridis om sitt engasjement

Øst-Timor har vært hjertesaken gjennom hele studenttiden i Norge- der jeg ankom i 1987 fra hjemlandet Hellas. Med meg hadde en gresk tidning om politikk som jeg abonnerte på og i det første nummeret jeg leste i Bergen sto det en artikkel om «den glemte krigen i Øst Timor». Saken var stort sett ukjent i Norge og mange studenter som gjorde feltarbeid i Indonesia spredte regelrett propaganda at motstanden var over. Etter en reise til Italia for å delta i en informasjonskampanje møtte jeg for første gang en ung timoreser - en Fretilin representant fra Lisboa. Carmel Budiardjo fra TAPOL anbefalte at jeg kontaktet Östtimorkomiteen og jeg reiste til Stockholm i 1991- der jeg traff bl.a. Tommy Pollák som er aktiv i komiteen frem til idag.

Östtimoresiska flyktingar i Västtimor— utan någonstans att ta sig till

Vräkning av ett helt samhälle från den plats de kallat sitt hem i 20 år belyser deras kamp i ett främmande land.

Atambua, Indonesien. 20 år efter att ha lämnat sina hem 1999 kämpar många östtimoresiska flyktingar, som blivit indonesiska medborgare, fortfarande hårt för att skapa sig ett bättre liv.

Många har inte skaffat sig någon egen mark för att bygga hus eller odla. Som en följd flyttar de bara runt, bygger hyddor på mark ägd av andra som kan tas ifrån dem vilket ögonblick som helst.

Det hände nyligen fler än 50 människor i Leun Tolu, en by i Västtimors delprovins (regency) Belu.

De tvingades att fly in i en närbelägen skog den 16 juli därför att platsen de hade bosatt sig på kort efter att de lämnat Östtimor under den 1999 av FN-ledda folkomröstningen om självständighet återtog av sina

ägare efter en längre tid av trakasserier.

Nu bor de under presenningar som tak och kokosnötsblad som väggar.

En av de vräktas är Azia Borromau. Hon berättade för ucanews.com att hon och 55 andra människor flydde in i skogen därför att vräkningen skedde utan varning och det inte fanns någon annan stans att ta vägen.

"Man har ofta drivit med oss och ignorerat oss under lång tid och sedan plötsligt fördrivit oss", sade hon.

Hon sade att de har kämpat de senaste 20 åren för att försöka få en anständig plats att leva på och bättre hjälp, men alla ansträngningar har varit förgäves.

Under dessa år överlevde de genom att arbeta som lantarbetare som odlade andras marker och tjänade bara tillräckligt för att köpa mat för varje dag.

"Vi arbetade för andra och för det mesta fick vi inte

det vi väntat oss. Men vi fick leva med det", sade hon.

"Vi har inte fått någon hjälp, inte heller från lokala myndigheter", sade Borromau och tillade att de enda myndighetsrepresentanter de mött var indonesiska soldater.

"Vi sade till dem att vi var hungriga och behövde mat och vatten. Men ingen hjälp har kommit", sade hon.

Borromau sade att de hoppas att någon människorättsorganisation tar sig an deras sak. Vi har bett om hjälp från kyrkan men hade ingen lycka där heller, sade hon.

Många fortfarande i ovisshet

Borromaus grupp är tråkigt nog inte den enda. 2017 protesterade tusentals östtimoresiska flyktingar i Kupang, provinshuvudstaden, för att kräva hjälp från regeringen.

De krävde bostäder och hyfsade arbeten samt utbildning för sina barn. Trots löften har ingenting gjorts för att försöka hjälpa dem.

Enligt FN:s kommissionär för flyktingar (UNHCR) flydde eller fördrovs omkring 250.000 människor från Östtimor till Indonesiens provins East Nusa Tenggara 1999 när proindonesisk milis stödd av indonesisk militär gick bärsärkagång efter tillkännagivandet av resultatet av folkomröstningen om självständighet.

Mer än hälften slog sig ner i Belu och det närbelägna Kupang-distriktet. Borromau sade att det har varit samma gamla historia av negligering av de tidigare invånarna i Östtimor, som nu lever i 13 delprovinser.

"Vi behandlas inhumant. Vi känner att den indonesiska regeringen långsamt dödar oss", sade hon.

Franciskanfadern Yohannes Christoforus Tara, församlingspräst i Heliga hjärtats kyrka i Laktutus, en stad nära gränsen mellan Indonesien och Östtimor, sade att den indonesiska regeringen måste ta hela ansvaret för det som hänt de tidigare östtimoresiska människorna.

De är nu indonesiska medborgare. De har offrat sitt gamla levnadssätt och lämnat sitt hemland för att bli indoneser, sade han.

Regeringen måste försäkra sig om att deras grundläggande rättigheter tillgodoses, minst ett anständigt ställe att leva på. Det är de nationella, provinsiella och regionala myndigheternas ansvar.

Han sade att det finns tidigare östtimoresiska invånare som äger mark och hus i hans församling, men de är få till antalet och det är bara ett resultat av deras egna ansträngningar.

När det gäller Borromaus fall visade Ely Rambitan, chef för socialtjänsten i Belu-distriktet förvåning och sade att det varit någon som sökt hjälp från hans kontor.

Han förnekade kvinnans påstående att de lokala myndigheterna inte hade hjälpt dem. Han sade att många tidigare invånare i Östtimor hade fått bistånd från myndigheten, också de som fanns i Leon Tolu, där Borromau och de som vräkts bodde.

Många ex-timoreser i Belu-distriktet erhöll bistånd från departementet för sociala frågor i form av mathjälp för familjer, sade han.

Men han förnekade inte att en del människor inte fick någon hjälp och tillade att de var registrerade hos departementet. Vi ger bistånd med tillgängliga data som grund. Så om ett namn inte finns på listan får de inte någonting, sade han.

När det gäller hjälp med bostad, så lever många ex-timoresiska invånare på mark som ägs av Västtimors provinsadministration, så de kan inte bygga hus på den, sade Rambitan.

Kräver politisk vilja

Aprianus Halle, en nyvald ledamot i Belus regionala råd, sade att ta itu med ex-timoresiska medborgares problem i hans distrikt kräver stark politisk vilja.

Han sade att en särskild grupp skulle bildas för att nå de människor som har svårigheter. Det är viktigt att hjälpa dessa människor. Om inte, kommer problemet att bestå, sade Halle.

Han sade att de inte borde lämnas sörja för sig själva, därför att det finns människor som medvetet drar fördel av dem för egen vinning.

Om dessa människor inte behandlas ordentligt, kommer varje form av bistånd till dem att falla i fel händer, och till slut kommer de, liksom Booromau, att förbli negligerade och bortträngda, sade han.

Tommy Pollák

Källa: Boni Jehadin/La Croix, <https://international.la-croix.com/news/the-timor-leste-exiles-with-nowhere-to-go/10664#>

Medlemsmöte

Styrelsen bjöd med mycket kort varsel in till ett medlemsmöte den 11 september i Solna för att också här i Sverige fira 20-årsdagen av folkomröstningen om självständighet den 30 augusti 1999.

Vid mötet samtalade vi om de nyheter vi genom ETAN:s epostlista fått om 20-årsfirandet i Östtimor.

Tommy Pollák

Stöd människorna i Västpapua och Östtimor genom bidrag till Föreningen ett Fritt Papua eller Östtimorkommittén på plusgirokonto 4 19 12 84-1 respektive 1 81 92-5.

Plundring av Östtimors oljerikedomar

Efter självständigheten har Östtimors ledare använt oljefonden till s.k. vita elefanter, d.v.s. extremt dyra byggnadsprojekt med litet värde. Det vore inte att gå för långt att säga att landet är en begravningsplats för vita elefanter. Längs hela sydkusten ligger de tomma skalerna av nya, skinande men tomma infrastrukturprojekt i mångmiljonklassen och skeletten av de som fortfarande pågår. Xanana Gusmãos internationella flygplats nära kuststaden Suai är uppkallad efter befrielsehjälten och sedermera politikern och blev klar 2017 till en kostnad av 70 miljoner dollar, men ingen människa alls syns till i flygplatsbyggnaden. Endast ett propellerflygplan med en kapacitet på elva passagerare anländer per dag från Dili.

Ett stenkast därifrån går en 32 kilometer lång fyrfilig motorväg från Suai till byn Fatukai. Vägen är en av de bästa i Östtimor och kostade 12 miljoner dollar per kilometer att bygga, men även den är tom. Under de 45 minuter det tar att åka sträckan, såg jag bara två motorcyklar. De två projekten ingår i en statlig satsning på infrastruktur kallad Tasi Mane. Regeringen planerar att spendera 10-14 miljarder dollar på projekt längs sydkusten, inklusive en leveransbas i Suai, en flytande naturgasanläggning i Beacu, ett raffinaderi i Betano och centralt planerade rutnätsstäder i de tre städerna. Motorvägen kommer sammanlänka dem.

Det skenbara målet är att omvandla den underutvecklade sydkusten till ett centrum för oljeindustrin. Avtalet Östtimor slöt med Australien 2018 om den länge omtvistade havsgränsen ger landet kontrollen över Greater Sunrise, där det finns olja och naturgas. Planen är nu att transportera gasen till sydkusten för nedkylning och export.

Dyrt projekt

För att realisera projektet kommer regeringen behöva använda det mesta av oljefonden som uppgår till 16 miljarder dollar. Oljefonden svarar för omkring 90 procent av årsbudgeten i ett land som är ett av de länder i världen som är mest beroende av oljeinkomsterna. Projektet har dock föga ekonomiskt värde och alla experter, som blev intervjuade för denna artikel, är överens om att det vore bättre att använda den existerande anläggningen i Darwin i Australien än att bygga upp en helt ny anläggning.

James Scamary, akademiker och expert på Östtimor från Australien, menar att projekten mer än att vara symboler för en inkompetent regering är ett sätt att tillägna sig mutor genom att genomföra för dyra projekt och därefter lägga beslag på överbeloppen. Sådant händer hela tiden. Samtidigt som projekten inte gynnar medelinvånaren, har vissa individer, däribland korrupta politiker, blivit extremt rika tack vare dessa. Om korruptionen fortsätter frodas kan landets självständighet, som man vann 2002 efter decennier av svåra uppoffringar, hotas.

För att oljeinkomsterna skulle användas förnuftigt upprättades 2005 en oljefond i vilken alla olje- och naturgasintäkter skulle sättas in. Samma år antog parlamentet en lag om hur regeringen skulle förhålla sig till oljebolagen. Det var nästan omöjligt att överföra oljefondens pengar till privata bankkonton, men det var helt i enlighet med lagen att anta en budget som investerar inkomsterna i stora, uppblåsta infrastrukturprojekt som värderades mycket högre än deras egentliga värde och lades ut till utländska företag i utbyte mot mutor. Inhemska politiker, som fastställer projekten, utländska företag, som genomför dem, samt namnlösa agenter, som har inflytande i regeringen och förbinder politiker och företag, är spelets aktörer.

Flygplatsen i Suai

År 2012 godkände parlamentet att TimorGap får bygga en flygplats i Suai. National Procurement Commission, vars chef tillsattes under Xananas tid vid makten, kom utifrån kriterierna högst kvalitet och lägst pris fram till att China Harbor från Kina borde få projektet. Av de fem budgivande företagen vann dock indonesiska Waskita Karya, som skulle bygga för 68 miljoner dollar, trots att kvaliteten var lägre och priset högre. I detta fall agerade Xananas dotter Zenilda Gusmão som agent. Ministerrådet godkände affären. År 2014 lades 19 miljoner dollar till på Waskita Karyas kontrakt.

Charles Scheiner, forskare vid La'o Hamutuk som är en inhemsk NGO (Non-governmental Organization) med fokus på utvecklingsfrågor, menar att flygplatsen i Suia är ett särskilt flagrant exempel på en missriktad investering i infrastruktur. "Det första misstaget var att besluta att bygga flygplatsen." Korruptionen i Östtimor omfattar mer än Tasi Mane. Statsbudgeten domineras av anslag för investeringar i infrastruktur som därmed tränger undan investeringar i hälsovård, utbildning och offentlig säkerhet. Under senare år har mer än hälften av regeringens utgifter gått till ett fåtal infrastrukturprojekt. Under 2018 gick bara nio procent av budgeten till utbildning och sex procent till hälsovård.

Eftersom investeringarna i infrastruktur måste godkännas av parlamentet, som i enstaka fall sade nej, såg landets elit med majoritet i parlamentet till att lagen som styrde oljefonden reviderades 2011. Då styrdes landet sedan 2007 av CNRT (Congress for National Reconstruction of Timor-Leste) som fortsatte regera fram till 2015. Andelen av fonden som måste investeras i obligationer sänktes från 90 till 60 procent, vilket ledde till att mera pengar kunde investeras i inhemska projekt. Indonesiska företag fick de flesta av kontrakten. Värre var att revideringen innebar att om en lag relaterad till olja stod i strid med lagen som styrde oljefonden så kunde den senare lagen sättas ur spel.

Nya lagändringar 2018

En av CNRT ledd koalition kontrollerade parlamentet

under 2018. Lagen om oljeutvinning ändrades nu så att oljefonden nu kunde investeras direkt i oljeutvinning utan att gå igenom statsbudgeten. Tjänstemän på TimorGap kunde överföra medel från fonden till vilket projekt som helst de ansåg vara oljeutvinning utan att behöva gå igenom parlamentet.

En annan ändring innebär att kontrakt för oljeutvinning inte längre först behövde granskas av revisionskammaren. Domstolarna, som var den sista oberoende instansen för att granska hur oljefonden användes, skulle förhindras att inspektera sådana kontrakt. Lagarna är skrivna på ett sådant sätt att de lämnar utrymme för breda tolkningar. Därigenom skulle även flygplatsen i Suai och den sydliga motorvägen kunna räknas in som oljeutvinning, eftersom deras syfte uppges vara att möjliggöra deltagande i denna sektor. Regeringen definierar således vad som kan räknas som en investering i oljeutvinning. Parlamentet godkände lagändringarna i december 2018 och dessa blev lag i januari 2019.

Osäker framtid

Enligt vissa experter, som intervjuades för denna artikel,

försvann därmed det sista skyddet mot att oljefonden ska kunna användas av de som vill tjäna egna pengar på den. Charles Scheiner menar att den största risken nu är att tjänstemän kommer att plundra oljefonden så att regeringen inom tio år inte kommer ha några medel kvar. Därmed kommer bl.a. 70 procent av skolorna och sjukhusen behöva stängas. Eftersom regeringen har talat om för befolkningen att Tasi Mane kommer gynna dem, är många människor positivt inställda till projekten. Den allmänna kännedomen om de senaste lagändringarna är dålig. Människor anser att Östtimor på egen hand ska utnyttja sina naturresurser, men på vilket sätt är regeringens uppgift att sköta. Att se till att oljefonden består kan vara det bästa sättet för att se till att Östtimor kan skydda sitt politiska och ekonomiska självbestämmande framöver.

Gabriel Jonsson

Källa: Bardia Rahmani, "The Looting of Timor Lestes's Oil Wealth," 31/5 2019, *Diplomat* 6/19 (http://www.ocnus.net/artman2/publish/Dark_Side_4/The-Looting-of-Timor-Leste-s-Oil-Wealth.shtml).

Havsgränsavtalet ratificerat

Trots att avtalet mellan Östtimor och Australien om havsgränsen länderna emellan undertecknades redan den 6 mars 2018 så har det inte ratificerats förrän den 30 augusti i år.

Det var alltså på 20-årsdagen av folkomröstningen om självständighet den 30 augusti 1999 som havsgränsavtalet trädde i kraft.

Avtalet är av utomordentligt stor betydelse för Östtimor förutsatt att gasfältet Greater Sunrise, med en stor reserv av naturgas, exploateras. Det innebär nämligen att en större andel av intäkterna från fältet kommer Östtimor till del, 70 % om gasen landas och behandlas i Östtimor och 80 % om det sker i Australien.

I Östtimor antog ministerrådet den 8-9 juli ett helt paket av lagändringar, bland annat för petroleumfonden, för att möjliggöra ratificeringen av avtalet. Parlamentet sköt upp starten på sin sommarledighet från den 15 juli till den 15 augusti för att kunna behandla paketet. Fretilin opponerade sig mot hela paketet. La'o Hamutuk, till delar av paketet och beskrev sina invändningar mot ändringarna i lagarna om petroleumfonden och petroleumaktiviteter i ett brev till parlamentskommitté C. Parlamentet godkände paketet den 23 juli med 42 röster mot 23. Hela paketet med lagändringar skickades till presidenten för underskrift som låter ändringarna träda i kraft trots att det är tveksamt om presidentens godkännande behövs för alla ändringarna. La'o Hamutuk och andra organisationer bad presidenten att lägga in sitt

veto mot lagändringarna. Presidenten valde dock att godkänna samtliga lagändringar.

I Australien öppnades ett nyvalt parlament den 2 juli. Den 4 juli lade den australiska koalitionsregeringen under premiärminister Scott Morrison förslag på lagändringar nödvändiga för ratificeringen. De antogs den 25 och 29 juli av representanthuset respektive senaten.

Östtimor har den 28 augusti tecknat 5 nya och ändrade driftavtal med petroleumbolag och därmed är förutsättningarna för ratificering av havsgränsavtalet klara. Australien har också avslutat övergångsarrangemang för att förverkliga havsgränsavtalet.

Östtimor och Australien har kommit överens om utbyte av skatteinformation samt skrivit på två memoranda om samarbete i olje- och gasfrågor.

Med alla dessa åtgärder är det klart för utväxling av noter som bekräftar att avtalet trätt i kraft, ratificerats, den 30 augusti.

Tommy Pollák

Källor: La'o Hamutuk: Updates on Boundary Treaty ratification

Gemensamt pressmeddelande Östtimor och Australien om *Memorandum of Understanding and Cooperation Agreement between Timor-Leste and Australia* 2019-08-31.

Paradiset som aldrig fick en chans

Den indonesiska militären anklagas för människorättsbrott i Västpapua, anklagelser som armén förnekar samtidigt som dokumenterade fall av tortyr och uppgifter om beväpning av miliser briserar kort inför presidentvalet. För Västpapuas självständighetssträvande befolkning syns få hoppgivande tecken i horisonten, även om sociala medier gör att konflikten en gång för alla har halats ut inför omvärldens ögon.

Västpapua. De militära operationer som den indonesiska militären har utfört i Nduga-provinsen sedan december förra året har medfört en rad kränkningar när det gäller mänskliga rättigheter, konstaterar en rapport sammanställd av lokala myndigheter och gräsrotsrörelser.

- Människor har förlorat allt, säger Theo Hesegem, människorättsaktivist för Frontline Defenders och en av rapportförfattarna i Nduga, till Syre Global.

Armépersonal ska bland annat ha förstört ett 30-tal kyrkor och själva installerat sig i bostäder och möteslokaler som tidigare beboddes eller användes av lokalbor som numera uppehåller sig på flykt i närliggande djungel- eller bergsområden. I isolerade byar där befolkningen utgörs av seminomadiska ursprungsfolk ska militär även ha rakat av bybors hår och dreadlocks. För många var det första gången de såg skymten av helikoptrar eller hörde ljudet av vapeneld.

- Det är svårt att inte vara pessimistisk, vad vi ser är systematisk förödelse - och det är svårt att se hur det kommer förbättra situationen för civila, säger en seniorforskarer och advokat med fokus på ursprungsfolksfrågor vid Survival International, men som vill förbli anonym, till Syre Global.

Kollektiv och våldsam bestraffning av civila i Nduga efter att den beväpnade konflikten med gerillan Organisasi Papua Merdeka ("Rörelsen för ett fritt Papua", OPM) har krävt ett 30-tal dödsfall, däribland havande mödrar och deras nyfödda som dog i tillfälliga djungelläger till följd av brist på medicinsk personal och utrustning.

- Vi har genomlevt en rad militära operationer och människorättsövergrepp sedan 1969, och det verkar som vi är långt ifrån färdiga med den saken, säger John Jonga, katolsk präst i Nduga, till The Jakarta Post.

"Act of Free Choice"

2019 innebär att det gått 50 år sedan FN svek det västpapuanska folket. Det var då, 1969, som FN:s första avkoloniseringsmission i västra Nya Guinea genomfördes.

Planetens näst största ö var länge uppdelad mellan

Australien i öst och Nederländerna i väst. Men 1960-talet var avkoloniseringsens stora årtionde och västmakter kunde inte längre upprätthålla sin koloniala närvaro med hedern i behåll - i öst förbereddes självständighet för vad som i dag är Papua Nya Guinea och i väst var grunden lagd för en annan självständig nation: Västpapua.

Nederländerna hade i kölvattnet av andra världskrigets slut tvingats ge upp sin indonesiska koloni och Indonesiens förste president Sukarno var inte sen med att se möjligheter och fördelar i att integrera västra Nya Guinea i den nybildade nationsarkipelagen.

En olaglig annektering sjösattes redan 1962 men situationen urartade fyra år senare, då Sukarno hade störtats i en statskupp och general Suharto - en av 1900-

Ursprungsfolk i Nduga. Foto: Survival International

talets mest brutala diktatorer - hade övertagit presidentposten.

Medan västra Nyas Guineas framtid förblev ett frågetecken sålde Indonesien ändå ut rikliga naturresurser som guld, koppar och silver till västerländska gruvbolag samtidigt som ett handfallet FN gav sig i kast med sitt - skulle det visa sig misslyckade - avkoloniseringsuppdrag.

FN godkände Indonesiens upplägg där 1 025 västpapuanska män röstade för eller emot indonesisk integration, ett rådslag som kallades "Act of Free Choice", en omröstning som landade i unisont stöd för att göra Västpapua till en del av Indonesien. Hoten från indonesisk militär hade föregått omröstningen, men FN godkände den farsartade utvecklingen:

- Allt var en enda stor skönmålning. Stämningen inom FN var att få det här ur världen så snabbt som möjligt, ingen ägnade någon tanke åt att en miljon människor fick sina grundläggande mänskligheter nedtrampade, har Chakravarty Narasimhan, FN:s eget sändebud i avkoloniseringsprocessen, erkänt i efterhand.

Storskalig plundring i stängd värld

Samtidigt som dörren öppnades på vid gavel för utländska gruvintressen och migranter från Java och Sumatra, vilka i Västpapua utlovades tillgång till mark, gick dörren i baklås för utländska människorättsorganisationer och oberoende journalister.

Skövling av regnskog, fördrivning av ursprungsfolk och armébekämpning av ett växande men illa beväpnat uppror pågick ostört. Särskilt tyst var kritiken från USA och Europa. Under tiden som Indonesiens militära repression trappades upp i Västpapua och Östtimor fördjupade Sverige sina ekonomiska och militära band till Suhartoregimen.

Våren 1984 besökte den socialdemokratiska finansministern Kjell-Olof Feldt Suharto samtidigt som vapenproducenten Bofors säkrade vapenorder till den krigande önationen.

”Det finns exempel på västpapuaner som har tillfångatagits och slängts ut från helikoptrar, strypta eller dränkta innan de stoppades i plastsäckar. Gravida kvinnor dödades med bajonetter. Fångar tvingades gräva sina egna gravar innan de dödades”, skriver fotojournalisten Peter Bang i Papua Blood.

Sociala medier gör konflikten synlig

Den mediala revolutionen där sociala medieplattformar numera utgör en allt större och viktigare informationsbrunn har inte undgått Västpapua. Snarare har delningen av foton, videor och vittnesmål för alltid dragit ut konflikten och Indonesiens behandling av Västpapuas ekologi, civila och politiska motståndare i ljuset.

”Omvärlden kan omöjligt fortsätta blunda för vad som händer i Västpapua”, skriver fotojournalisten Ben Bohane i Journal of Political Risk.

Men konfliktens offer har likväl talat för döva västerländska öron.

Därför har västpapuanska självständighetsrörelser skiftat regionalt fokus och åtnjuter i dagsläget ett växande stöd bland andra stillahavsnationer som Salomonöarna och Vanuatu.

Och Kina.

Men Kinas politiska baktankar är svårlästa: dels är Peking måna att vidhålla stabila relationer med centralregeringen i Jakarta i ett läge då Moskva utökat sin närvaro i Sydostasien och en alltmer konservativ regering i Canberra förespråkar gruvetableringar i bland annat Papua Nya Guineas autonoma region Bougainville.

Indonesiens fortsatta ekonomiska stabilitet står i flera avseenden och faller med Grasberggruvan i Västpapua. Och gruvbolaget Freeport McMoRan.

Bolagets betydelse för den indonesiska staten ska inte underskattas: i decennier har inkomsterna från guld-

och koppargruvan stått för en av Indonesiens viktigaste skatteintäkter och är den klart dominerande näringen på Västpapua. Bara i Indonesien och Västpapua är 24 000 anställda knutna till gruvbolaget eller deras underleverantörer. Att den indonesiska staten nu tar över huvudägarskapet - 51 procent - av gruvan innebär nya utmaningar eftersom Freeport McMoRan på sikt väntas minska sin närvaro i Västpapua, varför infrastruktur och satsning på andra industrier ses som ett måste för att backa upp den lukrativa gruvdriften.

Sedan Joko Widados tillträde som president 2014 är det uttryckliga politiska målet att förbättra situationen för mänskliga rättigheter i Västpapua. Löften som många, och särskilt efter den senaste tidens våldsamma utveckling, ser som luftslott och rena lögnar. En blick i den i år 50 år långa ockupationens backspegel ger västpapuaner viss rätt till misstro gentemot den politiska makten i Jakarta. I nuläget är regeringens och den växande indonesiska marknadens mål att bättre utnyttja Västpapuas potential, något som kräver infrastruktur och mark.

”Trans-Papua”-projektet kommer i slutändan att förvandla Västpapua till ett asfalterat spindelnät längs vilket gruvbolag, palmoljebolag och agribusiness-investerare kan flytta fram sina positioner i en av planetens verkligt sista icke-utforskade regioner. I potten finns, menar president Widodo, jobb, infrastruktur och utveckling till en ekonomiskt underutvecklad och fattig region - på spel sätts hela ekologiska system, unika växt- och djurarter och ursprungsfolk, varav många ännu icke-kontaktade.

”Västpapuaner upplever att de ska vara tacksamma för de nya vägarna, men de räds militariseringen som kommer med den, icke-papuanska migranter som får dominerande roller och utvinningsindustrier som kommer som brev på posten”, säger Selwyn Moran, social aktivist och bosatt i sydöstra Västpapua, till Yale Environment 360.

Survival International, en människorättsorganisation med fokus på ursprungsfolks rättigheter, drar samma slutsats av Indonesiens ”utvecklingspolitik” där vägar och elektrifiering av ekologiskt svårtillgängliga zoner per automatik stavar jobb och fattigdomsbekämpning:

- De överenskommelser som indonesiska staten har träffat med västpapuanska småskaliga bönder om markköp har helt baserats på manipulation och landgrabbing eftersom bönderna inte insett eller förstått vad det var de undertecknade för slags avtal, säger seniorforskaren vid Survival International.

Mänskliga rättigheter - fortsatt bristvara

Den indonesiska människorörelsen KontraS har kartlagt president Joko Widados MR-politik - och är allt annat än imponerad.

”Det finns inget som pekar på någon förbättring under Widados styre”, konstaterar KontraS och pekar

sarare på en fortsatt degradering av läget i den ockuperade halvan av Nya Guinea.

Mellan 2010 och 2018 har 70 dödsfall kunnat knytas till säkerhetsstyrkor som opererat straffritt. Därtill bäddar markkonflikter mellan ursprungsfolk och jordbruksaktörer och gruvbolag för en alltmer prekär situation för civila.

Den indonesiska regeringen har slagit ifrån sig kritiken och pekat på att ansvaret vilar på fler axlar än de statliga, ett argument som föll platt då samma slutsats dras av Amnesty International och då, mitt under pågående väpnad konflikt i Nduga, en video av polisbrutalitet och tortyr spreds av människorättsjuristen Veronica Koman, baserad i Jakarta.

På videon torteras och förödmjukas en ung man, gripen misstänkt för stöld av en mobiltelefon, samtidigt som indonesisk polis hånskrattar åt honom. Den unge mannen sitter på golvet, handfängslad och får till sin fasa en orm om halsen.

En FN-expertpanel har fördömt Indonesiens ”djupt rotade diskriminering och rasism” i Västpapua, och indonesiska myndigheter har officiellt bett om ursäkt och lovat sända de skyldiga på ”moralutbildning”, men i sak - och i praktiken - förblir mycket sig likt, menar Veronica Koman och pekar på att det enskilda fallet bara visar på systematisk förnedring och utbrett våldsbbruk som indonesisk polis utsätter västpapuaner för.

Istället för respekterade mänskliga rättigheter har lokala gräsrotsrörelser flaggat för en systematisk och dold militär upptrappning i Västpapua.

Utvecklingen ses som ett svar på fredliga självständighetsorganisationers mer organiserade verksamhet. En liknande utveckling - och militärt svar - skönjdes i Östtimor inför självständighetsomröstningen 1999. Och nu liksom då säger sig Indonesiens armé vara ”kompromisslösa” när det gäller självständighetsrörelsernas krav:

- De är inget eget land, endast ett folk bestående av kättare, sa säkerhetsminister Wiranto nyligen i en intervju med AP.

Wirantos ordval är i linje med den dialektik som genom åren fiskat strax under ytan i ett Indonesien som

ömsom hyllats för sin religiösa och kulturella pluralism, ömsom kritiserats för sin brutala framfart mot västpapuaner och, tidigare, timoreser.

Oklar horisont

30 000 internflyktingar, sammanlagt ett 50-tal dödsfall och pågående väpnade strider mellan gerilla och armé, allt med dörren stängd till omvärlden.

Samtidigt gör sig Indonesien redo för att gå till valurnorna och välja ny president. Joko Widodo hoppas på en andra mandatperiod men på vägen står bland annat Prabowo Subianto, tidigare gift med Suhartos dotter och tidigare högt uppsatt militärchef.

Hårda nypor mot ”terrorister” är ett säkert framgångsrecept och fastän konflikten i Västpapua inte nämnts en enda gång under de tv-sända presidentkandidatsdebatterna blir allt frekventare protester till stöd för ett fritt Västpapua, organiserade av indoneser, ett bevis på att chockvågorna från den senaste våldsvågen har färdats långt fjärran krigsskådeplatsen i Nduga.

På plats i de västpapuanska högländerna klyvs tystnaden då och då av eldgivning:

- Nduga liknar ett land där arméns hemliga uppdrag fördriver småskaliga jordbrukare för att dra nya vägar och utvinna Ndugas guldreserver, säger baptistprästen Ita Purom Wakhu till Syre Global.

Veronica Koman, som spred den omtalade tortyrvideon av den unge gripne mannen med ormen om halsen, ser en oviss framtid där krigsbrott förblir outredda och där unga västpapuaner inte finner skäl att hoppas på någon politisk gryning efter den rådande våldsamma natten. Den här sortens militära aktioner tjänar bara en sak, säger hon till Syre Global:

- Den eviga konflikten. Tusentals barn åser den väpnade utvecklingen och konflikten följder och kan mycket väl ingå i morgondagens befrielsearmé. På så sätt förlängs våldcykeln, men det är den vi måste sätta stopp för.

Klas Lundström

Först publicerad i tidningen Syre Global 2019-04-11.

Forskning i Papua Nya Guinea

Dagens Nyheter hade den 29 juli 2019 en stort uppslagen artikel om kultur och språk hos ursprungsbefolkningen i Papua Nya Guinea. Det är socialantropologen Don Kulick som under de senaste 30 åren från och till levit i en träskby på Nya Guinea. Sina rön har han publicerat i boken *A death in the rainforest*.

I den lilla byn har livet, kulturen och samhället,

undergått stora förändringar genom kontakterna, huvudsakligen indirekta, med västerländsk kultur. Papua Nya Guinea har i tur och ordning koloniserats av Tyskland, Storbritannien och Australien.

Tommy Pollák

Källa: *Dagens Nyheter*, Stockholm, 2019-07-29, Don Kulick: De är utåtriktade, vi är självupptagna

Gudmund Jannisa: Timor-Leste in the world. BC to Independence

Detta är ett imponerande arbete med en oerhört detaljerad skildring av Östtimors historia.

Ett litet land i Indonesiens övärld kom att under några år att få en positiv och intensiv uppmärksamhet i hela världen. Dess ledarskap, representerat av ärkebiskopen Carlos Filipe Ximenes Belo, präst i Salesianorden, och den dåvarande exilledaren José Ramos-Horta, belönades år 1996 med Nobels fredspris; båda besökte vid det tillfället också Stockholm. Den speciella uppmärksamheten minskade väl med åren, men ett av olika bestående resultat av den internationella glädjeyran över vad som kom att uppfattas som Davids kamp mot Goliat är den svenska Östtimorkommittén. Denna grupp som huvudsakligen är verksam i Stockholm och utgivare av tidskriften Merdeka, har ju fortfarande intresserade medlemmar och en pågående aktivitet.

Ända från dess början har Gudmund Jannisa, universitetslektor i sociologi i Kristianstad, varit en aktiv medlem. Han skrev sin doktorsavhandling, *The Crocodile's Tears*, 1997 och därefter flera artiklar i ämnet. Nyligen kom hans stora bok (424 sidor) som skildrar Östtimors historia, och speciellt de dramatiska händelserna från 1970-talet och framåt vilka ledde till att landet blev självständigt.

Boken har ett kort men charmfullt företal som handlar om intrycken från författarens första resa, år 1973, till vad som då var den portugisiska kolonin Timor. När han två år senare fick kännedom om det blodbad, som Indonesiens invasion åstadkom, började han på allvar studera de politiska förhållandena, och därmed också Östtimors historia och dess plats i den indonesiska övärlden. Han redogör för ögonvitnessskildringar men refererar också historiska analyser och framhåller särskilt *A Bibliography of Timor* av Kevin Sherlock. Detta arbete blev, om jag har förstått rätt, utgångspunkten för hans nyss utkomna stora bok om Östtimor.

Det mesta av fräschören i det personligt hållna lilla företalet saknas emellertid i hans ambitiösa, kronologiskt författade monografi om Östtimor. Den består av en detaljerad historisk redovisning med få personliga synpunkter, överhuvud få avvikelser från den minutiöst genomförda beskrivningen av Östtimors politiska historia. Östtimors kultur t.ex. har inte fått någon plats i det här bastanta verket.

Men det ämne författaren har valt är viktigt: han redogör för den kolonialhistoria där till att börja med Nederländerna men sedan framför allt Portugal var huvudaktörer. Den indonesiska övärlden har rika naturtillgångar som lockat europeer, och det betydde att man utnyttjade, i värsta fall plundrade, såsom skedde med ön Timor. Boken koncentreras framför allt på de år

som började med en indonesisk invasion i december 1975. Den timoresiska armén, Falintil, gjorde ett tappert motstånd och organiserade också förnödenheter till folket. Men massiva bombningar och ett regelrätt krig dödade minst 200 000 timoreser, varav de flesta civila, av en befolkning på 680.000 personer. Detta kan inte betecknas som annat än ett folkmord. Infrastrukturen förstördes till stora delar vilket medförde svåra lidanden, framförallt svält.

Men motståndet inom Östtimor kunde aldrig utplånas, och förgrundgestalterna inom detta, särskilt då överbefälhavaren Xanana Gusmao, som ledde motståndsrörelsen Falintil 1979-92, får en viktig roll.

En av de många fasansfulla episoderna var massmordet i november 1991 på framför allt studenter; de hade samlats på Santa Cruz-kyrkogården utanför huvudstaden Dili. Händelserna observerades och dokumenterades av utländska journalister. I motsats till alla de föregående övergreppen blev äntligen sanningen om de vidriga förhållandena i Östtimor dokumenterad och känd i den övriga världen. Detta blev början till ett växande intresse för vad som kan betecknas som Davids kamp mot Goliat. En folkhjärte och symbolgestalt var Xanana Gusmao, som blev president när självständigheten utropades 2002.

En motsvarande roll spelade också ärkebiskop Carlos Filipe Ximenes Belo. Det är påtagligt att den katolska kyrkan hade en så avgörande betydelse för befrielsekampen. Man kunde ju tycka att detta är något självklart. Jag har erfarenheter av många resor i Centralamerika och jag har följt utvecklingen i Guatemala, Honduras, El Salvador och Nicaragua ganska nära. Jag känner igen skildringarna både av fattigdom, ja, ren misär, och av revolt. Frihetskämparna hade i de båda fallen otillgängliga bergsområden både att gömma sig i och att använda som utgångsplatser för kampen. Men det finns stora olikheter: en dominerande överklass som förtryckte de fattiga möter man knappast i fallet Östtimor. Och i Östtimor tycks den katolska kyrkan helt ha solidariserat sig med det fattiga folkets kamp för överlevnad. Den har knappast så djupa historiska rötter som i Centralamerika. Men det var, enligt vad flera timoresiska präster har berättat för mig, lätt för timoreserna att anamma kristendomen i dess katolska form. Katolicismen svarade för dem mot deras egen traditionella livshållning.

Jannisas oerhört väldokumenterade och detaljrika bok är sannerligen ingen lättillgänglig läsning. Frekvensen av namn på orter och personer är nästan sanslös. Språket är inte svårtillgängligt men litet torrt – det som tynger särskilt är den onödigt stora mängden av namn, främst på personer men också geografiska namn. Allra svårast för läsaren är de otaliga förkortningarna.

Visst finns det en förkortningslista, men den ska inte behöva användas annat än i undantagsfall – i Jannisas bok måste man ha den för ögonen hela tiden.

En enda liten karta över Östtimor, inte ens en helsida, och några få fotoillustrationer av genomgående dålig kvalitet bidrar inte heller till lättillgängligheten. Dessutom är boken illa bunden: mitt exemplar förvandlades mycket snart från bok till löslbladssystem. Gudmund Jannisa utmanar sina läsare; sällan har jag läst en mindre insmickrande bok! Det är verkligen synd. Ämnet är i högsta grad intressant och dessutom viktigt. En kolossal mängd fakta är inpressade på ett för läsaren mödosamt sätt. Detaljrikedomerna är delvis bedövande. Boken borde ju ha ett stort allmänintresse också för dem

som inte är specialintresserade av en avlägsen östat i Stilla havet med en miljon invånare. Det finns exotiska aspekter men framför allt en gripande historia av kampen för frihet. När man har fått läsa en så utförlig bok om Östtimors historia, har ytterligare en gripande skildring av mänsklig brutalitet och mänsklig storhet fogats till det viktiga historiska förrådet som inte kan plånas ut från medvetandet. Efter otaliga massakrer, svält och umbäranden, var ändå frihetslängtan alltid levande. Man kan inte säga att «slutet är gott», men hoppet dominerar ändå, till sist. Mödan att ta sig igenom Jannisas stora bok får ändå sin belöning. Den kunde djupast sett betecknas som ett frihetsdokument.

Ritva Jacobsson

Sverige och Finland intresserade av att investera i Aceh

Sverige och Finland uttryckte sitt intresse för att bedriva ekonomiskt samarbete i Aceh. De två länderna tänker investera i energi och miljö. Detta förmedlades av den svenska ambassadören Marina Berg och den finska ambassadören Jari Sankiri när de fick besök av borgmästaren i Nanggroe Aceh, Tgk Malik Mahmud Al-Haytar, torsdagen och fredagen 5-6 september i Jakarta. Den svenska ambassadören sade att Sverige har för avsikt att investera i Aceh i energi- och miljösektorn. "Den svenska regeringen har också bedrivit ekonomiskt samarbete med Indonesiens regering", förklarade hon.

Förutom att bjuda in till investeringar förklarade Tgk Malik Mahmud Al Haytar till den svenska ambassadören att Aceh efter 14 års fred nu befinner sig i ett steg av självförbättring och utveckling inom olika sektorer. Vi hoppas att Sverige kan delta i dessa utvecklingsstadier, särskilt när det gäller ekonomi, teknik, hälsa och utbildning," sade Tgk Malik Mahmud som

bjöd in ambassadören till 15-årsjubileet av samförståndsavtalet i Helsingfors i augusti 2020.

Separat mötte Tgk Malik Mahmud fredagen den 6 september också Finlands ambassadör Jari Sankiri. De två diskuterade också möjligheterna att investera i Aceh och processen för Finlands engagemang för fred i Aceh. "Vi inbjuder också Finlands regering att samarbeta inom ekonomi, utbildning och hälsa med Aceh, eftersom vi bjuder in svenskt samarbete," sade Tgk Malik Mahmud.

På inbjudan kommer den finska ambassadören att besöka Aceh inom en snar framtid. "Målet är att titta närmare på Acehs potential, så att samarbete kan göras med Finlands regering," sade Tgk Malik Mahmud. Dessutom sade Wali Nanggroe att Finlands ambassadör också var villig att delta i 15-årsjubileet av samförståndsavtalet i Helsingfors MoU 2020.

Hendrik Amahorseja

Indonesien ska bygga ny huvudstad

Indonesiens nuvarande huvudstad Jakarta ligger i den norra delen av västra Java. Före holländarnas ankomst till Java hette staden Jayakarta. Det sägs att den blev förstörd och på ruinerna byggde det Holländska Ostindiska kompaniet (VOC) en stad som hette Batavia, den 22 juni 1527. Under åren 1619 -1719 var staden högkvarter för VOC. Stadens namn ändrades från Batavia till Jakarta efter att Indonesiens självständighet internationellt hade erkänts på Haag-konferensen den 27 december 1949.

Nu har Jakarta över tio miljoner invånare. Enligt experter sjunker staden tio cm per år på grund av man använder grundvatten utan begränsningar. Tidningen *Kompas* skrev den 7 oktober 2019 att stadens luft är den fjärde mest förorenade i världen. Staden drabbas ofta av

översvämningar under regnperioden.

Indonesiens president Joko Widodo, som brukar kallas Jokowi, säger att området för den nya huvudstaden ska ligga i östra Kalimantan (Borneo). För det första har området minimal risk för katastrofala översvämningar, jordbävningar, tsunamis, skogsbränder, vulkanutbrott och jordskred. För det andra har det ett strategiskt läge, mitt i Indonesien. För det tredje ligger det nära storstadsområden som har utvecklats, nämligen Balikpapan och Samarinda. För det fjärde har området redan en relativt komplett infrastruktur. Och för det femte är 180.000 hektar regeringsmark tillgänglig. Urinvånarna på Kalimantan är dayaker. Vad de har för uppfattning om att den nya huvudstaden byggs på deras stamfäders mark har man inte hittills inte tagit reda på.

Kostnaden för att bygga staden är 38 miljarder dollar. Den ska börja byggas 2020 och beräknas bli klar 2025.

Enligt planeringsminister Bojonegoro ska den nya

huvudstaden bli ett administrativt centrum, medan Jakarta ska bli ett finanscentrum, precis som Washington och New York i USA.

Hendrik Amahorseja

Indonesiens nya anti-korruptionslag och brottsbalk

Mot slutet av september demonstrerade i olika universitetsstäder studenter mot regeringens nya Komisi Pemberantasan Korupsi – KPK (Kommission för att utrota korruption) och kriminallag. En video av demonstrationerna framför parlamentsbyggnaden i huvudstaden Jakarta kan ses på <https://www.youtube.com/watch?v=1qOt9BAPGB4&t=157s>. De demonstrerade på grund av att man anser att den nya lagen inte förstärker kommissionens befogenheter utan tvärtom försvagar dessa.

Ett hundratal ekonomer skickade ett öppet brev till president Joko Widodo, som också kallas Jokowi, den 16 oktober. Brevet uppmanade presidenten att omedelbart utfärda regeringsförfordningar i stället för att anta lagen om att upprätta KPK. Ekonomer nämnde den latenta faran för korruption i landets ekonomiska förhållanden, bland annat att dessa förhindrar investeringar och att korruption kommer att förvärra inkomstskillnaderna.

Korruption är ett stort problem i Indonesien. Den går djupt ner i samhället - särskilt inom de statliga institutionerna. Förmodligen tror de flesta indonesier att de som jobbar på religionsministeriet är ärliga, men faktum är att det är tvärt om. Under de senaste tre indonesiska regeringarna - Megawati Sukarnoputri (2001-2004), Susilo Bambang Yudhoyono (2004-2014) och den nuvarande Joko Widodo (2014-) har alla ministrar för religion gjort sig skyldiga till korruption. Två av ministrarna har dömts till fängelsestraff och Jokowi religionsminister Lukman Hakim Saifuddin har erkänt att han tagit emot mutor. Dessutom har en stor summa pengar konfiskerats i hans arbetsrum, men han har ändå inte ställts inför rätta. En hög tjänsteman vid namn Romahuzmuziy har arresterats på grund av korruption och allmänheten har fått reda på att på religionsministeriet måste man betala mutor. Religionsministeriet är känt som rövarnas näste. I september arresterades president Joko Widos idrottsminister på grund av korruption.

Alla ministrar som arresterats och dömts till fängelsestraff är medlemmar i politiska partier. Partiordföranden som blivit arresterade och fängslade är Setya Novanto från Partai Golkar, Suryadarma Ali från Partai Persatuan Pembangunan, Anas Urbanigrrum från Partai Demokrat och Luthfi Hassan Ishaq från Partai Keadilan Sejahtera. Setya Nowanto var före arresteringen parlamentets talman.

Enligt uppgifter från KPK den 16 augusti 2018 var det från 2004 - augusti 2018 867 statstjänstemän/privatanställda som begick korruptionshandlingar. Av dessa arbetar 311 i det centrala parlamentet (DPR RI - Dewan Perwakilan Rakyat, RI) och provins- eller lokalparlament (DPR - Dewan Perwakilan Rakyat Daerah), eller är guvernörer eller borgmästare som nästan helt och hållet kommer från politiska partier.

Transparency International placerade 2018 Indonesien på plats 89 av 175 länder i sitt index för korruption. I Sydostasien rankas Indonesien som nummer sju efter Singapore (85), Brunei Darussalam (63), Malaysia (47), Filippinerna (36), Thailand (36) och Östtimor (35).

Brottsbalk

Sedan Indonesiens självständighet erkändes internationellt den 27 december 1949 har man använt den holländska kriminallagen. Man har arbetat i 30 år för att lagen ska vara bättre anpassad till förhållandena i Indonesien, men man förväntar sig inte att det blir som man önskar. Det är precis som om man skulle vrida klockan tillbaka.

Nedan följer några exempel ur den nya brottsbalken som har lett till protester bland allmänheten.

Paragraf 219 - Den som förolämpar landets president och vice president döms till fängelse på fyra år och sex månader.

Paragraf 241 - Den som förolämpar den indonesiska staten döms till fyra års fängelse.

Paragraf 419 - Man och kvinna som lever tillsammans utan äktenskap döms till sex månaders fängelsestraff.

Paragraf 432 - Kvinna som kommer hem efter arbetet på natten betalar i böter RP 1.000.000--

Paragraf 483 - Man och kvinna som inte är gifta med varandra och har sex döms till fem år i fängelse.

Paragraf 470 - Våldtäktsoffer som medvetet gör abort kan få ett fyraårigt fängelsestraff.

Det sägs att utländska diplomatiska representanter i landet har haft kontakt med Indonesiens regering angående brottsbalken.

Hendrik Amahorseja